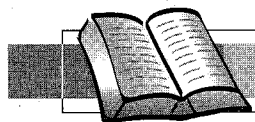

De Saambinder

KERKELIJK WEEKBLAD DER GEREFORMEERDE GEMEENTEN

Meditatie

De komst van de Trooster door Christus toegezegd aan Zijn Kerk.

Over enkele weken mogen we de uitstorting van de Heilige Geest op het Pinksterfeest overdenken. Christus' hemelvaart was noodzakelijk opdat de Heilige Geest zou worden gezonden. *"Want indien Ik niet wegga, zo zal de Trooster tot u niet komen"* heeft Christus tot Zijn discipelen gezegd. Meerdere malen heeft Hij hen erop gewezen dat Hij vanuit de hemel hun Zijn Geest zou schenken. Daarvoor moest Hij door Zijn hemelvaart plaats maken. Toch hebben de discipelen dit niet begrepen. Zijn lichamelijke tegenwoordigheid was hen zo aangenaam maar Hij zou niet altijd lichamen bij hen blijven. Hij zou van hen gescheiden worden door de dood. Daarop heeft Hij Zijn discipelen steeds voorbereid. Maar ook heeft Hij hen gezegd dat Hij daarna door Zijn hemelvaart van hen zou scheiden. Hij heeft deze woorden gesproken voor Zijn sterven, maar daarin toch bijzonder geweest op Zijn hemelvaart. Hij wist dus dat Hij van de dood niet zou gehouden worden maar daaruit zou opstaan en daarna ten hemel zou opvaren en dat tot nut van Zijn Kerk. Zijn hemelvaart was de kroon op Zijn Middelaarsarbeid. De hemel die wij door onze zonden hebben gesloten heeft Hij geopend en zo de weg ontsloten tot de zaligheid die Zijn volk naar lichaam en ziel zal ontvan-

"Doch Ik zeg u de waarheid; Het is u nut, dat Ik wegga; want indien Ik niet wegga, zo zal de Trooster tot u niet komen; maar indien Ik heenga, zo zal Ik Hem tot u zenden.

Johannes 16: 7

gen. Hij heeft Zijn Kerk teruggebracht in de gemeenschap van Zijn Vader. Hij is een volkomen Zaligmaker Die hen verlost van het grootste kwaad en brengt tot het hoogste goed. Het zou een gezegende hemelvaartsdag voor ons zijn als we de betekenis van dit heilsfeit recht mochten verstaan en in de gelovige aanschouwing van de verhoogde Middelaar onuitsprekelijke blijdschap zouden smaken vanwege de heerlijkheid die Christus na Zijn diepe vernedering van de Vader heeft ontvangen, en Zijn Kerk in de gemeenschap met de Drieënige God doet delen. Ook is Hij de biddende Hogepriester, Die aan Gods rechterhand ten goede voor Zijn Kerk werkzaam is. Maar nu hebben de discipelen het niet verstaan dat het hen nut was dat Hij weggaat, daarom zegt Hij met nadruk *"Doch Ik zeg u de waarheid"* Zij hebben meer op met het genot dan met het nut waarvan Hij spreekt. En als het genot hen ontvallen zal kunnen ze niet denken dat het nuttig voor hen is als hij heengaat. Hoewel het hard kan schijnen als de grond wordt weggenomen uit alle zoete bevindingen, toch zal er geen opwas in de genade zijn met behoud van alles wat voor ons aangenaam is, maar juist als we onze aangename ziels gestalten kwijt raken. Dat kunnen we zo maar niet

overnemen als ons daar in de prediking van Gods Woord op gewezen wordt dat juist in die weg we vatbaar en ontvankelijk zullen gemaakt moeten worden voor de nadere weldaden die Christus voor Zijn Kerk heeft verworven. Hij moest Zijn discipelen verlaten daar er anders geen plaats zou zijn voor de Trooster, zoals de Heilige Geest door Hem genoemd wordt. Als zij Zijn lichamelijke tegenwoordigheid zouden missen zou de Geest als Trooster Zijn werk doen als Hij hen de levende geloofsgemeenschap doet beoefenen met de verhoogde Middelaar. Christus' Kerk is hier de strijdende Kerk. In de wereld zal ze verdrukking hebben maar dan zal de Geest haar Trooster zijn als Hij hen de verhoogde Middelaar aan de rechterhand Gods doet aanschouwen. Hij is hen niet vergeten. Hoewel Hij lichamen van hen is verwijderd zouden ze ervaren dat Hij met Zijn Geest hen altijd nabij is. Naar Zijn Godheid, genade, majesteit en Geest wijkt Hij nimmer van Zijn Kerk. De komst van de Trooster wijst er ons op dat voor de Kerk op de hemelvaartsdag nog het Pinksterfeest volgt. De heilsfeiten hebben plaats-

Inhoud

Meditatie: De komst van de Trooster door Christus toegezegd aan Zijn Kerk	1
Aanbod van genade en '1953'(3)	2
Commentaar: Verruwing	4
Bouwstenen voor de mediaopvoeding	5
Voor recht...	7
Lezen in de christenreis (14)	8
Isaac da Costa (slot)	9
Kerknieuws	10
Berichten	10
Predikbeurten	12

DE SAAMBINDER
Kerkelijk weekblad
der Gereformeerde Gemeenten.

Uitgave ten bate van de Emerituskas.

Hoofdredacteur: ds. A. Moerkerken.

Bijdragen van medewerkers en boeken ter recensie aan:
ds. A. Moerkerken,
Händelstraat 1,
2901 JC Capelle aan den IJssel,
tel. 010-4472388, fax 010-4472263.

Redacteur: ds. G.J. van Aalst.
Molendijk 136, 3286 BK Klaaswaal
tel. 0186-576990, fax 0186-575105

Kerkelijk nieuws en berichten aan:
redactie-secretaris: C.G. van Es
Ronsseweg 527,
2803 ZJ Gouda,
tel. 0182-571292, fax 0182-533928.

Administratie en betalingen van
abonnementsen, adreswijzigingen,
predikbeurten en beroepingswerk
aan:

De Saambinder - abonnementsen,
Postbus 608, 3440 AP Woerden,
tel. 0348-489900, fax 0348-483599.
Postbankno. voor
abonnementsgelden: 64327.

Alle advertenties aan:

Administratie van De Saambinder:
J. Honkoop, Jan Willem Friso Hof 53,
2517 LA 's-Gravenhage,
tel. 070-3514465, fax 070-3512718.
Postbankno. 256686.

Correspondentie-adres
Noord-Amerika:

Mr. Clarence Bleeker
1233 Leffingwell Av, N.E.,
Grand Rapids, Michigan,
U.S.A. 49505.

Abonnementsprijs
bij vooruitbetaling:

voor Nederland: € 11,- per halfjaar
(te betalen per 1 april en 1 oktober
d.m.v. een acceptgiro)

voor het buitenland:

Luchtpost:
Amerika \$ 56,-, Canada \$ 68,-.

Zeepost:
Amerika \$ 49,-, Canada \$ 59,-.

Advertenties € 0,50,- per mm.

Familieberichten

€ 0,40,- per mm.

Deze prijzen zijn excl. 19% btw.

Advertenties dienen uiterlijk
donderdagmorgen in bezit van de
administratie te zijn.

Faxberichten vrijdag voor 12 uur.

Rouwadvertenties tot uiterlijk
maandagmorgen 12 uur (telefonisch).

De redactie kan niet aansprakelijk
worden gesteld voor de inhoud van de
advertenties en de ter recensie
aangeboden boeken.

gevonden maar moeten ook voor ons betekenis krijgen. Daarin werkt de Heere ordelijk in het leven der Zijnen. Hij neemt het eerste weg om het tweede er voor in de plaats te stellen. Ook na de kennis van de verhoogde Middelaar geldt *het*: "Doch Ik zeg u de waarheid, het is u nut, dat Ik wegga." Zo wordt het Pinksterfeest voor de Kerk als de Heilige Geest hen verzegelt tot de dag der verlossing en hen de verzekering schenkt van hun kindschap en de vrijmoedigheid schenkt God als Vader aan te spreken en door Christus een vrije toegang tot Hem verleent. Ook als de Kerk Zijn gevoelige tegenwoordigheid mist, is Hij de Trooster, Die doet ervaren dat ze door een onverbreekelijke band aan Christus is verbonden. Niets zal

hen scheiden van Zijn liefde, Hij zal als hun Hoofd de Zijnen eens tot Zich nemen. Hij gaat heen om hen plaats te bereiden en zal hen allen tot Zich trekken. De Heilige Geest vertroost hen in hun verdrukkingen met dit blij vooruitzicht "Maar indien Ik heenga zo zal Ik Hem tot u zenden." Zo neemt Hij afscheid van Zijn discipelen. Straks na Christus' hemelvaart hebben zij de komst van Zijn Geest biddend verwacht. Mocht ook in deze tijd bij de Kerk een uitzien zijn naar de komst van de Trooster, met de dichter: *och, schonk Gij mij de hulp van Uwe Geest, mocht Die mij op mijn paân ten Leidsman strekken.* "

Waardenburg, ds. M. Mondria.

Het aanbod van genade en '1953'

(3)
Bijzonder boeiend zijn de uitkomsten van het onderzoek van P. L. Rouwendal naar de invloed van de Amerikaanse gereformeerde theoloog H. Hoeksema op C. Steenblok. Hoeksema dacht geheel vanuit de predestinatie. Christus is niet voor allen gestorven en daarom kan de genade niet aan allen worden aangeboden. Zo'n aanbod is eenvoudig een onmogelijkheid. De Dordtse Leerregels spreken weliswaar over het aanbieden van Christus door het evangelie, maar in de Latijnse tekst zou dat betekenen dat Hij wordt voorgesteld of vertoond. Dit is de meest opvallende overeenkomst met Steenblok, die het aanbieden van Christus ook wil opvatten als 'voorstellen' of presenteren.

De invloed van H. Hoeksema

Steenblok kende diverse geschriften van Hoeksema. Daarbij was ook het boek *Een kracht Gods tot zaligheid, of genade geen aanbod (1931)*. Rouwendal weet aannemelijk te maken dat Steenblok dit boek reeds bezat voor hij tot de Gereformeerde Gemeenten overkwam. Hij moet het in 1951 aan ouderling H. Bas te leen hebben gegeven. De schrijver toont met een overtuigende analyse aan, dat Bas enkele passages uit Hoeksema wat omvormde om ze op te ne-

men in zijn brochure *Ons isolement bewaard* (1951). Even overtuigend is zijn analyse van het boekje van L.M.P. Scholten, *Leer en leven van dr. C. Steenblok*, dat na het heengaan van de Goudse predikant in 1966 verscheen. Scholten maakte daarbij een uitgebreid gebruik van het werk van Hoeksema, maar legde Steenblok soms gedachten in de mond, die deze maar gedeeltelijk kan hebben onderschreven (blz. 117-122).

In 1955 had Steenblok overigens zelf opgemerkt dat er in het boek van Hoeksema heel wat goeds te vinden was (blz. 109). Bij die ene opmerking is het ook gebleven! Steenblok verwerkte enkele argumenten van Hoeksema op een zelfstandige, kritische wijze in zijn eigen visie. Hij haalde hem echter nooit aan, omdat het geestelijke klimaat waarin Hoeksema ademde het zijne niet was. Ook zal meespreken dat Hoeksema binnen de Gereformeerde Gemeenten zeker niet als een vertegenwoordiger van de oude gereformeerde traditie werd gezien.

Ontwikkelingen bij C. Steenblok

Rouwendal stelt vast dat het niet eenvoudig is om greep te krijgen op Steenbloks mening over het aanbod van genade. De woorden 'aanbod' en 'voorwaarde' hebben bij hem niet altijd dezelfde betekenis (blz. 59,

67). Maar ook het woordgebruik van zijn tegenstanders was niet altijd even helder. Meestal werden in publicaties en gesprekken niet gedefinieerde begrippen als 'algemeen, welmenend, onvoorwaardelijk aanbod van genade' opgestapeld. Dat leidt dan tot de vraag of men wel over hetzelfde sprak! C. Graafland, die in *Van Calvijn tot Barth* een eerste, beperkte, poging deed om een wetenschappelijk verantwoorde beschrijving van de theologische problemen van '1953' te geven, legde hier reeds eerder de vinger bij. Hij constateerde: 'De strijd om dit aanbod van genade is met grote felheid gevoerd, maar kenmerkt zich tegelijk door grote verwarring en onduidelijkheid' (blz. 107).

In dit licht verdient het werk van Rouwendal veel waardering, omdat hij op een aantal punten echte duidelijkheid weet te scheppen. Zo laat hij op een verrassende wijze zien dat er bij Steenblok sprake is van een duidelijk ontwikkeling in visie op het gebruik van het begrip aanbod van genade (blz. 60, 67, 85, 114.) Deze ontwikkeling verloopt in drie fasen.

- a) De Goudse predikant staat onbevangen tegenover het aanbod van genade. Hij publiceerde in 1947 in zijn kerkbode een gedicht, bedoeld als meditatie, over de markt van vrije genade (Jes. 55:1): 'Hij noodt tot nemen heel den dag' (blz. 60).
- b) Vanaf 1948 wordt Steenblok kritischer. Dat hangt samen met het afwijzen van de opvattingen van ds. R. Kok. Hij pleit dan voor het onderscheid tussen aanbod en belofte en wijst de vereenzelving daarvan af. Zelf blijft hij het begrip aanbod van genade wel gebruiken. In 1949 publiceerde Steenblok dertien dogmatische stellingen (blz. 65-66), die gezien kunnen worden als een raamwerk, waarbinnen hij het aanbod van genade een plaats gaf. 'Voor de wedergeboorte is er geen zaligmakende aanbieding van genade, noch enige zaligmakende nodiging..... De voorstelling dat God in de aanbieding van het evangelie allen genade zou beloven moet als onschriftuurlijk verworpen worden....'.
- c) De verdere doordenking van het begrip aanbod van genade bracht hem tenslotte tot de algehele afwijzing van de term. De voor-

naamste oorzaak daarvan was de begripsverwarring die daarmee samenhang (blz. 126). Zijn visie lag omstreeks 1951 vrijwel vast (blz. 114). Hij werd daarin bevestigd door het lezen van het boek van Van Woensel, dat reeds onze aandacht kreeg. Aanbieden en voorstellen waren voor Steenblok volledig inwisselbaar (blz. 74). Over het aanbod van genade kon alleen gesproken worden als men daaraan de uitleg gaf van 'voorstellen'.

De inhoud van Steenbloks bezwaren

Kennelijk was er in het theologische denken van Steenblok wel een bepaalde uitleg van het 'aanbod' waarmee hij geen moeite had en dat hij algemeen noemde. 'Het evangelie wordt aan allen gepredikt, de persoon van Christus, de zaligheid en de vergeving van zonden worden aan allen voorgesteld. Tot allen komt het bevel te geloven en aan allen wordt verkondigd dat God de zaligheid belooft aan allen die geloven en zich bekeren' (blz. 76). Het appèl op de verantwoordelijkheid van de mens is daarmee volgens Rouwendal gegeven. Indien de eis van geloof en bekering niet behoort tot de interpretatie die Steenblok aan 'aanbieden' geeft, dan is die eis er toch onlosmakelijk mee verbonden (blz. 72).

De lezer wordt ook in de weergave van Rouwendal voortdurend getroffen door het strikt logische karakter van Steenbloks gedachtegang. Als de genade aan iedereen wordt aangeboden in die zin dat de zaligheid voor allen verkrijgbaar is, dan moet die genade er ook voor allen zijn. Maar omdat Christus niet voor allen de genade heeft verworven, kan zij in deze zin niet aan allen worden aangeboden. Roeping en aanbod kunnen dan ook nooit onvoorwaardelijk zijn, maar worden altijd vergezeld van een voorwaarde: Wie gelooft en zich bekeert, zal zalig worden.

Het voorwaardelijke karakter van de aanbieding of voorstelling was hét thema van Steenblok (blz. 76-77). In zijn artikelen en preken werd de noodzaak van de ellendekennis sterk benadrukt. Dat leidde tot het verwijt dat hij de genade alleen aanbood aan degenen die hun ellende kenden. Rouwendal stelt samenvattend vast dat Steenbloks verzet tegen het 'algemeen, welmenend, onvoorwaar-

delijk aanbod van genade' aan alle hoorders werd gedragen door twee motieven (blz. 127). Het eerste motief had een *pastoraal* karakter. De voorstanders van dit algemene aanbod stelden door hun manier van preken de mensen op valse gronden gerust. Zij plaatsen volgens Steenblok het aanbod van genade voorop en boden vergeving aan mensen aan die niet wisten dat zij zondaars waren. Dat leidde tot een waange-loof. Het tweede motief was *leerstellig* van aard. Christus en de genade aan alle hoorders aanbieden, zou betekenen dat God al die hoorders onvoorwaardelijk zalig wilde maken, maar dat de mens die wil van God zou kunnen weerstaan. Zo beredeneerd was hier sprake van een 'ernstige dwaling', die neerkomt op arminianisme.

Een kernpunt

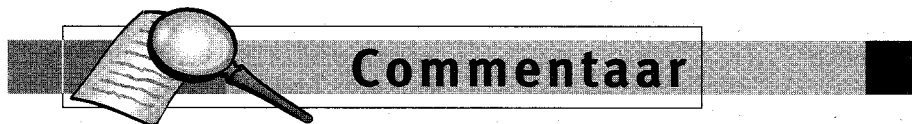
Hiermede raken we een kernpunt van de problematiek rond '1953'. Het verklaart iets van de felheid van de kerkelijke strijd van die tijd. Volgens Steenblok zou onder anderen ds. A. Verhagen behoren bij degenen die het aanbod van genade misbruikten. 'Zij wekten daarmee volgens hem de indruk, dat de onbekeerde hoorders al in een enigszins verzoende verhouding tot God stonden. Ook verweet hij hen de noodzakelijke ontdekking uit de wet over te slaan' (blz. 126). Een man als Verhagen zou over de doodstaat en de ellende van de mens heen springen (blz. 68). Ds. Verhagen wierp zich in de jaren tussen 1951 en 1953 nadrukkelijk op als verdediger van het onvoorwaardelijke karakter van het aanbod van genade, dat door de uitwendige roeping komt tot allen die onder de bediening van het Woord leven. Hij tekende tegen de opvattingen van dr. Steenblok herhaaldelijk bezwaar aan in brieven, gesprekken en bezwaarschriften. Naar zijn overtuiging week Steenblok op dit punt af van de leer die altijd in de Gereformeerde Gemeenten was gebracht. Verhagen had slechts een beperkte opleiding ontvangen en formuleerde niet altijd even helder. In zijn positiekeuze tegenover de universitair geschoolde dr. Steenblok kan men hem een zekere moed niet ontzeggen. De vele gedrukte preken van zijn hand maken overigens duidelijk dat Steenblok zijn veroordelende kwalificaties ten onrechte op de inhoud

van de prediking van Verhagen toe- paste. Verhagen preekte voluit dat de aanbidding van het Evangelie ge- geschiedde met de eis van geloof en bekering. Een zondaar moet uit de wet zijn ellende leren kennen, wil hij een smekeling worden aan de troon der genade.

Volgens het oordeel van de Goudse kerkenraad in 1952 - na een gesprek

tussen beide predikanten - was er geen wezenlijk verschil in opvatting, maar een verschil in terminologie. De vraag blijft dan open waarom beide mannen elkaar niet hebben kunnen vinden. Het trieste van de scheuring van '1953' wordt door een dergelijke uitspraak onderstreept.

Boskoop, ds. M. Golverdingen.

Verruwing

Normen en waarden

De laatste tijd zijn velen aan het praten en denken over normen en waarden. Je kunt de krant niet openslaan of er wordt wel een bijeenkomst aangekondigd waarop normen en waarden worden besproken. Breed in de samenleving is men er mee bezig. Allerlei mensen geven er hun mening over. Onlangs was er zelfs een hoogleraar die meende dat het eigenlijk helemaal niet zo goed was om daar over na te denken. Hoe dat verder ook mag zij, er wordt veel over gesproken en gedacht. In de politiek komt dit thema eveneens aan de orde. Ook binnen de maatschappelijke organisaties (scholen, verenigingen, universiteiten, etc.) is men ermee bezig. Ook binnen de kerken wordt nagedacht over normen en waarden. Sinds dit thema vorig jaar via de politiek in de samenleving is doorgedrongen, doen velen eraan mee. Het is op zichzelf nuttig om over dit thema na te denken. De tolerante samenleving van de achterliggende jaren heeft een aantal forse schaduwzijden laten zien. Het is echter wel een beetje lachwekkend als bewindslieden die het zelf eigenlijk niet zo nauw nemen met normen en waarden hier het hoogste woord gaan voeren. De heer Heinsbroek, voorheen minister van Economische Zaken, was daarvan een voorbeeld. Gelukkig is hij inmiddels van het politieke toneel verdwenen.

Slachtoffers

Ondertussen is het echter wel hoog

tijd voor een flinke maatschappelijke discussie over normen en waarden. Ook zouden een paar ferme beleidsmaatregelen maatregelen heel nuttig kunnen zijn. "Draaideur-criminelen" zijn niet erg bevorderlijk voor een goede samenleving. De noodzaak van herbezinning en maatregelen bleek onlangs ook weer uit enkele cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) over de (on)veiligheid in Nederland. Het blijkt dat ruim 27% van de Nederlanders in 2002 het slachtoffer is geworden van veel voorkomende criminaliteit. Vooral in de grote steden is het treurig gesteld. Zeker 33% van de mensen in de grote stad heeft vorig jaar te maken gehad met criminaliteit. Het gaat daarbij om zaken als: diefstal, geweld, vernieling en doorrijden na een ongeval. Het kan gaan om geringe zaken; ook kan het om heel ingrijpende zaken gaan, zoals moord en doodslag. Een heel bijzondere categorie misdrijven is seksueel geweld. 'Uit de cijfers van het CBS blijkt verder dat mensen die in een zeer sterk stedelijke gemeente wonen vorig jaar een kans van één op twaalf liepen dat ze te maken kregen met geweld, mishandeling of een seksueel misdrijf'. Er vallen jaarlijks heel wat slachtoffers van geweld en misdrijven. Een beangstigende ontwikkeling. Een ontwikkeling overigens die al jaren aan de gang is. Ik herinner me nog dat het in de jaren '70 het niet erg verstandig was om 's avonds een wandelingetje te maken over de "Kruiskade" in Rotterdam. Kenne-

lijk is de toestand door de jaren heen alleen maar erger geworden. Het was de verdienste van de heer P. Fortuyn, hoe men verder ook over hem denken mag, dat hij hiervoor de ogen van de natie en de politieke elite in dit land opende.

Onveiligheid

De toenemende criminaliteit bevordert het gevoel van onveiligheid. Door het CBS wordt daar het volgende over opgemerkt: 'Als 's avonds rond tien uur onverwachts aangebeld zou worden, zou driekwart van de stedelingen niet zomaar opendoen'. Mensen, vooral ouderen, durven 's avonds niet meer over straat; ouders durven hun kinderen niet alleen naar de vereniging te laten gaan; kortom het gevoel van onveiligheid neemt toe en heeft allerlei gevolgen. Huizen worden voorzien van alarminstallaties. Lampen die 's nachts blijven branden. Deuren die met allerlei sloten en grendels dichtzitten. Op verschillende manieren wordt het gevoel van onveiligheid tegemoet getreden. Overigens is onveiligheid natuurlijk wel een relatief begrip. In Zuid-Afrika bijvoorbeeld is dat gevoel nog veel sterker. Daar staat om vele huizen een grote muur en hebben vele inwoners grote honden op het erf lopen ter bewaking. Het kan nog veel erger. We wonen uiteindelijk in Nederland, in weerwil van alle criminaliteit, toch in een van de meest bevoorrechte en beveiligde landen van de wereld. Laten we ook dat maar in het oog houden. Toch neemt het gevoel van onveiligheid toe. Reden genoeg om eens over publieke normen en waarden na te denken. Uiteraard zullen de verschillende uitingen van zinloos geweld hier ook aan het gevoel van onveiligheid bijgedragen hebben. Ieder beseft, hoop ik, dat er iets gebeuren moet, wil ons land tenslotte niet afzakken naar het niveau van een ontwikkelingsland. De verruwing en de verharding in de samenleving neemt op allerlei gebied strekt toe. Hopelijk kan een maatschappelijke discussie over normen en waarden hier een dam op werpen.

Taalgebruik

Gelet op deze ontwikkeling van verruwing en verharding viel het mij op dat er onlangs bij de kabinetsformatie door de fractieleider van de

PvdA, de heer W. Bos, zulke aanstootgevende taal werd geuit. Ik zal zijn woorden hier niet letterlijk aanhalen, maar erg fijnzinnig klonk het allemaal niet. En erg fraai was het ook niet. In de Tweede Kamer legde de heer Zalm daar terecht de vinger bij. Het blijkt dat de heer Bos erg goed toneel kan spelen. Uiteraard zal er bij hem een forse teleurstelling hebben meegespeeld, maar waarom moet dat dan worden geventileerd met allerlei krachttermen? Een tijdje terug was er ook al een ander PvdA-politicus die over Marokkaanse jongeren, publiek heel grove uitspraken deed. Het lijkt de laatste tijd wel een beetje gewoonte geworden met allerlei plat en grof taalgebruik een politieke mening kracht bij te zetten. Helaas zijn sedert 2002 allerlei vormen binnen de politiek overboord gegaan. In de jaren zestig kon iemand nog justitieel worden aangepakt als hij bijvoorbeeld een bevriend staatshoofd (in dit geval president L.B. Johnson van de Verenigde Staten) beledigde. Dat soort barrières zijn nu helemaal afwezig. Het is soms werkelijk onvoorstelbaar waar de president van de Verenigde Staten (in de politiek en in de media!) allemaal voor uitgemaakt wordt. En dat echt niet alleen door jan-met-de-pet. Verschillende politici doen daar helaas ijverig aan mee. Het lijkt mij niet zo'n goed voorbeeld in de hele normen en waarden discussie. Laten de heren en dames op het Binnenhof toch beginnen met fatsoen in eigen parochie. Nu ontstaat er wat mij betreft een beetje de sfeer van 'leermeester leert gij uzelf niet?' Of anders: de pot verwijt de ketel dat hij zwart ziet. Kortom: de heren en dames op het Binnenhof zouden de discussie over normen en waarden aanzienlijk kunnen vergemakkelijken en bevorderen als ze zelf het goede voorbeeld gaven. Overigens is de taalverruwing niet alleen een probleem in de landelijke politiek. Onlangs was een verslaggever van *NRC-Handelsblad* (bijlage NRC dd 3 mei 2003) geschokt door het taalgebruik van jongeren op middelbare scholen. Ik zal ook haar woorden maar niet herhalen; schokkend is het echter wel! De Nederlandse jeugd steekt op het gebeid van taalgebruik, gedrag en inzet slecht af bij leeftijdsgenoten in de ons omringende Europese landen.

Eigen huis

Dat brengt tenslotte bij ons eigen erf, onze kinderen en gezinnen. Hoe staat het onder ons met normen en waarden? Als het goed is, horen we elke zondag de tien geboden. We lezen in het Woord dat de onderhouding ervan alle mensen betaamt (Pred. 12: 13). Toch valt er op dit punt heel wat te vermanen en te verbeteren. Laat ik me bepreken tot het taalgebruik. Onlangs kreeg ik een enquêteresultaat onder scholieren van een van onze reformatorische voorgezette scholen onder ogen. Het blijkt dat ongeveer 60% van de jongeren regelmatig ruwe taal en of vloeken hoort op school. Kennelijk is er met het taalgebruik dus wel iets aan de hand. Ook daar sluipt langzamerhand de geest van de secularisatie naar binnen. Er zijn allerlei grove woorden, bastaardvloeken, godslastering in een vreemde taal, schuttingwoorden en vloeken in omloop. Ook rond de eerbaarheid hoor je allerlei woorden en termen die niet voor herhaling vatbaar zijn. Ook zijn er verschillende gebaren die niet door de beugel kunnen. Ook het gedrag van jongeren baart zorgen. Het blijkt dat 50% van de jongeren vindt dat er op school 'veel vernield' wordt. Er is dus ook sprake van gedragsverruwing. Zo zijn er meer zaken. In de jeugdcultuur van onze tijd is er veel aan de hand. Ook onder onze jongeren. Laten we daar alert op zijn. Zeker in de situatie van opvoeding en toerusting.

Weerbaarheid.

Wat moeten we tegen deze golf van taalverruwing en gedragsverruwing doen? Het lijkt mij dat in de eerste plaats de opvoeding hier concreet aandacht aan moet geven. Ouders dienen een voorbeeld te zijn voor hun kinderen. Helaas, er zijn ook kinderen die de ruwe en onverschillige taal thuis van hun ouders meekrijgen. Daarnaast is het ook belangrijk dat er in de prediking en catechese aandacht aan deze zaken wordt besteed. Bij de behandeling van de geboden in de Catechismusprediking moeten dit soort zaken concreet en eerlijk aan de orde worden gesteld. Ook de verenigingen kunnen hier een vormende taak hebben. Het blijkt steeds weer dat jongeren elkaar heel sterk beïnvloeden. Wat is het daarom belangrijk dat jongeren op een vereniging positief en kritisch leren kijken naar hun taal en gedrag. Laten jongeren niet meedoen met de huidige trend van verruwing. Stoer zijn levert ten diepste niets op. Laten ook de ouderen zich grondig verdiepen in de wereld waarin onze jongeren leven. Het is heel belangrijk dat ze vanuit gezin, school en kerk een stukje toerusting krijgen rond dit soort zaken. Uiteindelijk roept de Bijbel ons er toe op om de wereld niet gelijkvormig te worden. En ook vandaag de dag kunnen en mogen we onze jongeren en ouderen voorhouden dat in de onderhouding van Gods geboden grote loon ligt.

Amersfoort,

ds. W. Visscher.

Bouwstenen voor de mediaopvoeding

In het vorige artikel zijn we ingegaan op de waarde van het gezin, als plaats van rust en opvoeding. Deze vorming betreft ook de opvoeding in zaken die de moderne media betreffen. In dit (vierde) artikel willen we enkele algemene bouwstenen hiervoor aanreiken. In een volgend artikel zullen we kort enkele concrete aspecten benoemen voor het mediagebruik in het alledaagse gezinsleven.

In gesprek gaan

Wat moeten ouders weten, als het om de 'mediale opvoeding' gaat? Gaat het er echt om dat we ons als ouders van

alles op de hoogte stellen wat er in de wereld van de moderne media te koop is? De ontwikkelingen gaan immers zo vlug. Wat moet een ouder weten van termen als SMS (berichtjes via de telefoon), ADSL (snelle uitwisseling van informatie door de huidige telefoonlijnen), MP3 (muziekbestanden) of mobiel internet (internettoegang via de mobiele telefoon)? De technische ontwikkelingen gaan zo snel, dat we als opvoeders veel tijd nodig hebben om enigszins op de hoogte te blijven, terwijl onze kinderen zich de dingen met veel gemak eigen maken. Toch zullen we met opgroeiende kin-

deren in huis wel moeten weten waar ze het over hebben en wat hen bezighoudt. De snelheid van de ontwikkelingen ontslaat ons niet van de plicht om over de schouders van onze kinderen mee te kijken, vragen te stellen, in gesprek te gaan over wat we zien en horen, als ze de moderne media gebruiken. Hieronder volgen enkele aandachtspunten die we bij gesprekken over de moderne media altijd in gedachten kunnen houden.

Goed en kwaad

Laten we het informatieaanbod eens bezien dat via internet te bekijken is. Naast de complete tekst van alle werken van Johannes Calvijn kunnen we ook informatie tegenkomen van de satanskerk. Naast nuttige en zinvolle informatie over bepaalde ziekten biedt internet ook de mogelijkheid om vunzige en schokkende beelden te bekijken. Er liggen hiertussen vaak niet meer dan enkele klikken van de muis. Goed en kwaad liggen dus erg dicht bij elkaar. Natuurlijk kunnen we in een willekeurige winkelstraat ook van alles zien, maar de genoemde informatie is via het eigen beeldscherm te bekijken zonder dat er heel veel moeite voor gedaan hoeft te worden. Inrijpend eigenlijk: zondigen wordt als het ware steeds gemakkelijker. Zeker omdat we met de computer steeds meer dingen kunnen doen: tekst verwerken, informatie versturen of ophalen of bewegende beelden bekijken. Het gevaar is dat de zonde zo sluipenderwijs binnenkomt en aansluit bij ons boze ik. En dan neemt de zonde de overhand, als God het niet verhoedt.

Een kenmerk van de ware christen is immers niet dat hij zich afvraagt: 'Wat kan ik nog net wel?' De tere vreze Gods doet ons zo ver mogelijk van de zonde vandaan leven. Judas schrijft: 'Haat ook de rok, die van het vlees bevekt is.' Dat moet ons allemaal tot voorzichtigheid en terughoudendheid opwekken. Dus als het over moderne media gaat, is allereerst voor ons en onze kinderen bekering, een wonder van Gods genade, nodig. De Schrift leert ons dat alleen de vreze des Heeren doet wijken van het kwade; maar ook dat niemand van de plicht ontslagen is zijn verantwoordelijkheid te verstaan en daarnaar te leven.

Verleiding

Er is nog een ander aspect, dat we

altijd in het oog moeten houden, als we over onze opvoeding ten opzichte van de moderne media nadenken. Genesis 3 laat ons zien, hoe de duivel de oogpoort van Adam en Eva heeft gebruikt om hen tot zonde te verleiden. 'En de vrouw zag, dat die boom goed was tot spijs, en dat hij *een lust was voor de ogen*, ja een boom die *begeerlijk* was om verstandig te maken; en zij nam van zijn vrucht en at; en zij gaf ook haar man met haar, en hij at.' Dat wat we zien, brengt ons zo makkelijk tot begeren en doen.

Enige tijd geleden is er een boek verschenen over de invloed dan de TV op de kijkers. De schrijver merkt in het boek op: 'De invloed van de massamedia slaat bressen vanuit de samenleving in de reformatische zuil. Met name de invloed hiervan op de jeugd van onze school lijkt, gelet op hun internetervaring, computerkennis en het tv-gebruik, bijna een onstuitbaar voortgaand proces.' Op deze manier wordt de mening van onze kinderen mede gevormd. Zijn we ons hiervan voldoende bewust?

Genadetijd

Er is nog een element dat we bij de mediaopvoeding dienen te betrekken. Als we de lijn van Genesis 3 doortrekken, zien we dat de mens na de zondeval op zichzelf gericht is. Ook in zijn tijdsbesteding. De computer zou ons veel tijd moeten besparen, maar is dat ook werkelijk zo? Hoeveel vaders werken achter het computerscherm op momenten, dat ze eigenlijk in het gezin zouden moeten zijn? Vaak moet nog even met de computer gewerkt worden, waarbij het 'even' overgaat in uren. De computer verschaft ons inmiddels veel meer gebruiksmogelijkheden dan we nodig hebben. Hoeveel tijd besteden kinderen (en volwassenen) niet om een hoog puntentotaal te halen bij het spelen van spelletjes met de computer?

Natuurlijk zijn er programma's op de computer, waarmee taal en spelling door kinderen geoefend kunnen worden. Hierboven doelden we echter meer op de soms zinloze activiteiten, die we achter de computer uitvoeren. Wat te denken van 'chatten'. Chatten is een Engels woord, dat kletsen betekent. Via internet kunnen mensen met elkaar spreken door via de computer zinnen te typen, die zij tegelijkertijd van elkaar kunnen lezen, waar men zich ook bevindt op de wereld. Vooral

jongeren doen het graag. 'Je kent elkaar niet en de gesprekken zijn erg oppervlakkig.' Waarom chatten zij dan? 'Voor de lol. Je doet het niet echt om iets.'

Stilte

In aansluiting hierbij kunnen we denken aan het gebrek aan stilte dat het dagelijks leven kenmerkt. Elke paar jaar verdubbelt de informatiestroom die op ons afkomt. We kennen inmiddels allemaal het nieuwe woord 'informatie-infarct'. We verwerken de stortvloed van informatie niet meer. Een veelheid van indrukken overspoelt ons. De moderne mens hoort en ziet meer nieuws op een dag, dan onze middeleeuwse voorouders in 50 jaar.

Het type leerling, dat onze scholen bezoekt is een ander type dan 20 jaar geleden. Mogen we eens wat woorden noemen: beweeglijk, kort concentratievermogen, onrustiger en mondiger. Moderne onderwijskundigen vinden dat we de kinderen meer zelfstandig moeten laten leren en afwisselend onderwijs moeten geven. Daarmee komen we tegemoet aan de wensen van het moderne kind. Toch is hier niet alles mee gezegd. Waar is de bezinning, de rust ook in het kinderenleven?

Afsluiting

In het bovenstaande hebben we u enkele bouwstenen aangereikt om een eigen mening te vormen over de moderne ontwikkelingen van de ICT. Misschien bekruipt u soms het gevoel: ik heb van al die technische dingen geen verstand, wat moet ik toch? Ook al heeft u geen verstand van allerlei technische details, toch kunnen bovenstaande aspecten u helpen in gesprek te gaan met uw kinderen; en in gesprek te blijven, want mediaopvoeding vraagt in deze tijd uw voortdurende aandacht, juist ook omdat de ontwikkelingen doorgaan.

We zien om ons heen dat de duivel ook – juist? – van de moderne media gebruik maakt om het kerkvergadend werk van God te verstoren. Zijn doel is om te verslinden. Daartoe gaat hij rond over deze aarde. De eer van God is hem een doorn in het oog. Toch is dat het punt waar het in ieders leven om moet draaien. Of we nu eten of drinken of iets anders doen, het dient te geschieden tot eer van God.

Commissie moderne media

Voor recht...

Je schrikt van zo'n bericht op de voorpagina van het RD, alweer enkele weken geleden: 'Ongeveer 150 kinderen in Bagdad door Amerikaanse mariniers bevrijd.' Gevangen gezet, omdat ze zich niet wilden aansluiten bij een jeugdorganisatie. Sommigen zelfs al vijf jaar lang. De jongeren zagen er bij hun bevrijding ondervoed uit en droegen versleten kleding. Wat zullen ze een angst hebben doorstaan. Onbeschrijflijk. En dan in onze moderne tijd met zijn rechten voor de mens en voor het kind. Irak, een land vol geweld, moord en ontvoering. Misschien is daar nu een eind aan gekomen.

Rechten van het kind

Wereldwijd wordt jaarlijks aandacht geschonken aan de rechten van het kind. Dat gebeurt op 20 november. Deze dag wordt 'de internationale dag voor de Rechten van het Kind' genoemd. Een soort verjaardag voor de kinderrechten! Op 20 november 1989 werd het verdrag voor de Rechten van het Kind aangenomen in de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties. Bijna alle landen van de wereld hebben hun handtekening gezet onder het Kinderrechtenverdrag. Men is voor rechten van kinderen. In dit stukje gaat het tevens over voorrechten van kinderen.....

Waar moeten we aan denken als we spreken over de rechten van het kind? Dat zij recht hebben op bescherming tegen kinderarbeid, op spel en ontspanning, op onderwijs, op veilig en gezond leven, recht om op te groeien bij familie en recht op veilig water. Dit is slechts een kleine greep uit het geheel van de 54 Rechten van het Kind. Voor het onderwijs is er de mensenrechten cd-rom. Kinderen kunnen daar haarfijn op vinden welke rechten ook zij hebben in deze wereld. Want wereldwijd streeft men er naar kinderen te beschermen. Ik vind dat een heel goede zaak. Het maakt dan niet uit of kinderen arm of rijk, blank of zwart zijn en welke taal ze spreken of welke godsdienst ze hebben. In de preambule van het verdrag lees ik:

'Erkennende dat het kind, voor de volledige en harmonische ontplooiing van zijn persoonlijkheid, dient op te groeien in een gezin, in een sfeer van geluk, liefde en begrip...'. Wat een waardevolle verwoording van zaken die in de praktijk helaas vaak zo heel anders zijn. Wat een verwording en schending van de rechten van het kind. Laten we maar niet uitweiden over incest, kindermishandeling en uitbuiting van kinderen in sommige gezinnen. Over de hele wereld, ook in ons eigen land.

Rechten op het kind

Heel anders is het als we kijken naar wat kinderen mógen. Welk recht ze zich hebben toegeëigend. Daar sta je soms versteld van. Alsof het woord plicht niet in hun woordenboek staat. Dan slaat de balans finaal door en maken kinderen de dienst uit. Hierin spelen nieuwe onderwijsontwikkelingen en didactische principes een belangrijke rol. Ze spelen zelfs in op dit eigentijds denken en de moderne verhoudingen tussen opvoeders en kinderen. In het onderwijs zie je de laatste tijd een trend om het kind nog meer centraal te stellen. Niet alleen een actievere leerling, maar ook meer rekening houden met de interesses van kinderen. Tijdens een conferentie, onlangs in 's Hertogenbosch, is me dat nog weer eens duidelijk geworden. Dan zie je hoe men worstelt om de leerling weer gemotiveerd te krijgen. Leren moet leuk zijn. De leerling moet het heft zelf in handen krijgen voor zijn leerproces. We moeten in de school niet meer aanbodgericht, maar vraaggericht werken. Wat vraagt de leerling en wat wil hij? Aanhaken bij de belangstelling van het kind, zien wat hij al kan en vragen wat hij wil leren. Dan pas zijn kinderen echt gemotiveerd en wordt leren leuk! De leerling wordt dan zelf verantwoordelijk voor zijn leren. Vanuit die belangstelling kun je doelen stellen en werkt het kind aan op het toekomstig beroep. Laten we echter alert blijven: de hoog verheven zelfsturing vereist zeker in onze tijd bijsturing! Laat de docent,

die 'slechts' begeleider wordt, niet teveel aan de zijlijn gaan staan. Er zitten gevaarlijke kanten aan dit nieuwe leren. Natuurlijk kunnen we kinderen, afhankelijk van de leeftijd, meer verantwoordelijkheid geven. Laat ze binnen de school maar Engelstalige presentaties voor een ouderavond organiseren. Dat doen eersteklassers heel enthousiast en met resultaat.

Voorrecht

Recht op onderwijs. Wat zijn onze kinderen bevoorrecht! Als het goed is, opgevoed binnen de eenheid van kerk, school en gezin. In de woelige periode van de puberteit, waarin vaste bakens zo belangrijk zijn, mogen ze toegerust en gevormd worden vanuit onze eigen identiteit. Dagelijks omgaan met het Woord van God. Dagelijks gewezen worden op de noodzaak en mogelijkheid van bekering. Hun zijn de woorden Gods toebetrouwd. Ze mogen les ontvangen in schitterende gebouwen met de modernste leer- en hulpmiddelen. Dat is niet elk kind vergund.

Ik denk aan onze reis naar Nigeria, eind oktober vorig jaar. We bezoeken de R.K. Primary school in Os-wanka. Op de grasvlakte, omringd door stukken harde rode aarde, staat 'het schoolgebouw'. Een afdak op palen met van palmtakken gevlochten wanden. Door de storm van afgelopen dagen, zijn de zinken golfplaten van het dak gewaaid. Ze liggen 'bezaaid' in het rond. Klassen krijgen nu onder de bomen les. Anderen onder een afdakje, binnen een omheining met wat takken. Alle leerlingen lopen in blauwwit uniform. De directeur is erg vereerd dat we zijn school bezoeken. Ook zijn we gaan kijken bij Effatha, de dovenschool in Onenyum Iseke. We rijden er met de brommer heen. Maken de dagopening mee, met de ongeveer 65 leerlingen. De doven moeten vaak uit de hutten worden gehaald vanuit een wijde omgeving, voordat ze op school komen. Men verbergt een gehandicapte in Izi. De kinderen gaan na 3 maanden pas weer een keer terug naar de eigen compound. Eens in de maand is er ouderdag. Als ik deze twee schoolgebouwen met inventaris en leermiddelen vergelijk met onze scholen, dan zijn de verschillen groot. Maar ook, wat een opgave en wat een gave om deze kinderen daar te

mogen onderwijzen en hen te wijzen op Gods Woord.

In de Schrift lezen we ook van een kind dat zijn recht liet gelden, Absalom. Hij heeft naar eigen idee recht op de troon. En vecht er voor. Ten koste van anderen en van zijn vader. Wat loopt het slecht met hem

af. Een verloren zoon. Nee, dan Mefiboseth. Recht op al de landerijen. Maar: laat Ziba het allemaal maar nemen. De minste zijn in de praktijk van het leven. Dat is genade. Daar gaat *met recht* wat van uit!

Barneveld,

A. Karens.

Lezen in de Christenreis

(14)

De Liefelijke Bergen

Na diepten van moedeloosheid die grensden aan wanhoop, mogen de pelgrims bij de *Liefelijke Bergen* van de vruchten uit de boomgaarden eten en drinken uit de fontein die daar in overvloed zijn. Daar ontmoeten zij ook de herders die voor de schapen zorgen die het eigendom zijn van de Heere van Immanuëlsland. Christen en Hopende vragen de herders of zij op de goede weg naar de Hemelstad zijn. De herders bevestigen dat. Als zij verder vragen of het nog ver is en of de weg gevaarlijk is, krijgen zij dit opmerkelijk antwoord: 'Het is te ver voor ieder behalve voor hen die daar werkelijk zullen aankomen. De weg is niet gevaarlijk voor degenen voor wie de weg veilig is'. Bunyan verwijst dan naar Hosea 14:9. De weg is veilig voor degenen wier vruchten uit de Heere zijn. Met andere woorden: voor degenen die wedergeboren zijn door Woord en Geest. Die worden in de kracht Gods bewaard tot de zaligheid (1 Petr. 1:5). Verder stellen de herders nog wat vragen aan de twee pelgrims: waar zij vandaan zijn gekomen en hoe zij op de weg gekomen zijn. Dat zijn immers vragen die de geestelijke herders ook moeten en mogen stellen aan hen die zich voor pelgrims uitgeven!

Treffend zijn de namen die Bunyan aan deze herders geeft: Kennis, Bevinding (Ervaring), Waakzaam, Oprecht. Zijn dat niet de eigenschappen die een zielszorger onmisbaar nodig heeft? Hij moet immers grondige kennis hebben van het Woord, maar ook van de bevinding van de gangen die de Heere met Zijn volk houdt. Verder

moet hij waakzaam zijn over de kudde en zijn schapen oprecht behandelen.

Van deze herders krijgen de twee pelgrims waarschuwend en bemoedigend onderwijs.

Zij nemen de pelgrims eerst mee naar de heuvel *Dwaling*. Daar zien Christen en Hopende in een steile afgrond de beenderen van mensen die te hoog zijn geklommen en zich te dicht bij de rand gewaagd hebben. Ze zijn in de diepte gestort en verbroken.

De les is: wacht u voor filosofische bespiegelingen en te ver doorgevoerde verstandelijke redeneringen. Laat Hymeneüs en Filetus (2 Tim. 2:18) u tot waarschuwing zijn. Wat zijn in onze tijd ook deze verstandelijke bespiegelingen over het leven der genade een gevaar! Men eigent zich door redeneren de meest verborgen zaken toe. Bedenk toch dat men met een verstandsgodsdienst eeuwig omkomt!

Op de heuvel *Caution* (Behoedzaamheid of Waarschuwing) zien de pelgrims een vreemd schouwspel. Beneden in het dal zien zij een aantal mensen lopen tussen de graven. Steeds dwalen zij rond tussen de grafstenen. Zij blijken blind te zijn. Als de herders vertellen hoe deze mensen daar terechtgekomen zijn, slaan Christen en Hopende de ogen neer, terwijl de tranen hun over de wangen lopen. Deze blinde mensen zijn van het pad afgegaan, op het grondgebied van reus Wanhoop terechtgekomen en door hem gevangen genomen. Hij heeft hun de ogen uitgestoken. Aan hen is vervuld, wat in Spreuken 21:16 staat: 'Een mens die van de weg des verstands afdwaalt, zal in de gemeente der doden rusten'. Wat zullen Christen en Hopende diep

beschaamd zijn geweest over hun eigen afwijking. Hetzelfde lot had hen kunnen treffen. Gods kinderen zijn in zichzelf niet beter dan naamchristenen die in hun eigen gekozen wegen omkomen. Matthew Poole schrijft bij deze tekst: mensen die afwijken van de regel van Gods Woord en naar hun eigen lusten wandelen, zullen, als zij zich niet bekeren, veroordeeld worden tot de eeuwige dood. Wat is het noodzakelijk, dat Gods kinderen door de Heere Zelf bewaard worden en steeds weer van hun afkeringen genezen worden. 'Zij worden in de kracht Gods bewaard, door het geloof, tot de zaligheid' (1 Petr. 1:5).

Vervolgens laten de herders de pelgrims een *afschuwelijk tafereel* zien. In de zijkant van de heuvel is een deur, die zij voor de pelgrims openen. Wat zij dan waarnemen, vervult hen met schrik en beving. Zij horen het gekreun van mensen die gefolterd worden door helse pijnen. Het komt uit de poel van vuur en zwavel. Dit is de bijweg naar de hel, waar hypocrieten als Ananias en Saffira terechtkomen. Hopende merkt op dat zulke huichelaars toch wel een heel eind mee kunnen gaan. De herders stemmen toe, dat sommigen het inderdaad lang volhouden zonder dat men hen onderschept. Het is een van de taken van de herders om het aangrijpende onderscheid te schetsen tussen het ware werk en het nabijkomende. Gods kinderen kunnen daar bevend onder verkeren, omdat zij zo vaak met de vraag te worstelen hebben, of hun werk wel waarheid is!

Voordat Christen en Hopende de Liefelijke Bergen verlaten, nemen de herders hen ter bemoediging nog mee naar de heuvel *Klaarheid*. Daar mogen zij door de verreijkker van de herders een glimp zien van de poorten van de Hemelstad. Maar omdat zij nog onder de indruk zijn van hetgeen zij bij de deur in de zijkant van de heuvel hebben waargenomen, beven hun handen nog en zien zij de poorten van Sion slechts wazig. Toch zijn zij dit niet vergeten, want later komt Hopende hierop terug, als zij Atheïst ontmoeten. Het zijn zeldzame ogenblikken, als de herders de heerlijkheid van de hemelse vreugde mogen uitstallen en als

Gods kind dan eens over alles mag heenzien!

Het is toch een weldaad als men onder herders mag verkeren die getrouw zijn in het waarschuwen en die middellijk verborgenheden voor Gods kinderen openbaren. Als de twee pelgrims verder reizen, geven de herders hun een beschrijving van de Weg mee. Daar luisteren immers Gods kinderen naar! Dat onderwijs door middel van de prediking is al voor menig kind van God tot versterking van het geloof geweest, zodat zij de reisstaf weer

opnamen en verder konden gaan. De herders waarschuwen de pelgrims ook voor ene Vleier, een dwaalleraar die onder schone schijn hen van de rechte Weg afvoert. Ook moeten de pelgrims gewaarschuwd worden voor de Betoverde Grond, het opgaan in wereldse beslommingen, zodat het geestelijk leven verkommert. Met deze toerusting laten zij de twee met een 'Vaart wel!' hun reis vervolgen.

Scherpenzeel

J. de Jager

Isaïc da Costa (1798-1860)

Strijder in de volle wapenrusting Gods

(slot)

Waardering en verguizing

Da Costa kan zonder enige reserve als een bekwaam strijder en verdediger van de gereformeerde leer worden beschouwd. Evenhuis geeft in zijn evenwichtige Amsterdamse kroniek Da Costa de eer van vrijwel de enige te zijn geweest die het heeft aangedurfd de handschoen op te nemen tegen de toonaangevende liberaal-humanistische Groninger richting in de theologie. De vertegenwoordigers hiervan betitelden Da Costa, een academicus die in twee faculteiten was gepromoveerd, geringschattend als een "dilettant-theoloog". Ook tegen woordvoerders van het modernisme als David Friedrich Strausz en zijn Leidse geestverwant J.H. Scholten met zijn rationalistische bijbelbeschouwing trad hij onbeschoemd in het krijt. 'Da Costa is dus voor de theologie van niet geringe betekenis geweest. Niet minder dan zeventig boeken staan op zijn naam.' Hoewel hem in 1839 wel het lidmaatschap van het Koninklijk Instituut werd toegekend, werd hij een en andermaal voor een professoraat gepasseerd. Men was hem als de auteur van de geruchtmakende *Bezwaren* nog niet vergeten! Dat bleek bijvoorbeeld toen hij, de beroemde letterkundige, niet als lid werd benoemd aan de door minister Thorbecke opgerichte Koninklijke Akademie van Wetenschappen. Uit verontwaardig-

ging hierover bedankte Groen van Prinsterer voor zijn lidmaatschap. Van 1852 tot 1860 fungeerde Da Costa als curator en docent aan het Theologisch Seminarium van de Vrije Schotse Kerk te Amsterdam. Van 1834 tot 1840 was hij eveneens mederedacteur van het Réveilorgaan *Nederlandse Stemmen* en medewerker aan het weekblad *De Heraut, een stem over en tot Israël*, dat door de bekeerde jood ds. Carl Schwartz was opgericht. Het kan dus niet worden ontkend dat de begaafde christen jood een belangrijke plaats heeft ingenomen in het kerkelijke, staatkundige en culturele leven van zijn tijd. Niet zonder reden wordt hij door Maria Elisabeth Kluit 'de spil van het Nederlandse Réveil' genoemd.

Latere ontwikkeling

De latere ontwikkeling van Da Costa vervreemde hem echter én in politiek én in kerkelijk opzicht van Groen van Prinsterer, al bleven zij levenslang met elkaar in hun briefwisseling (die in boekvorm is uitgegeven) als intieme vrienden verbonden. De constatering hiervan mag ons echter niet brengen tot de gevolgtrekking als zou Da Costa zijn oorspronkelijke bezwaren tegen 'den geest des tijds' hebben verloochend. De uiteindelijke strekking van zijn gepubliceerde *Bezwaren* heeft hij tot het einde toe volkomen voor zijn rekening genomen. Nog

slechts korte tijd voor zijn dood stelde hij nadrukkelijk dat 'met uitzondering van eenige jeugdige onbedachtzame uitdrukkingen, de toon en inhoud nog veel te zacht naar evenredigheid van de te bestrijden kwaal is geweest.'

Gezinsleven

Op zaterdagavond 28 april 1860 stierf de eminente christen jood, 'op de grens van den joodschen sabbat en den christelijken Zondag. Schoon symbolisch gegeven.' Een eminente christen jood, inderdaad, juridisch en literair doctor, talentvol dichter en schrijver, populair theoloog en polemist, onverschrokken strijder tegen de geest des tijds en dat in de volle wapenrusting Gods. Van zijn uit het huwelijk met Hanna Belmonte geboren negen kinderen zijn er twee op jeugdige leeftijd weggenomen. Na het overlijden van Jacques in 1838 stierf het volgende jaar ook het beminde Esthertje, de oogappel van de ouders, op tweejarige leeftijd en wel tengevolge van een val. Ook de oudste zoon Willem Daniël, die aan epilepsie leed, destijds als vallende ziekte aangeduid, baarde de ouders veel zorgen. Enkele malen verkeerde zijn leven op de rand van de dood en was zijn toekomstverwachting onzeker. Na een aantal hevige bloedspuwingen bezweek hij in 1848 op vierentwintigjarige leeftijd.

Veel steun ontving Da Costa in zijn menigvuldige beproevingen van zijn begenadigde echtgenote. Zelf zwak van gezondheid had hij meermalen met ernstige ziekte en vele wederwaardigheden te kampen. Deze werden soms nog vermeerderd door ernstig geldgebrek ten gevolge van een buitensporige vrijgevigheid en omdat de dichter van huis uit aan een luxueuse levenswijze was gewend. De door hem gegeven privaat-colleges en andere activiteiten waren allerminst in staat het gezin van al het nodige te voorzien. De twee mislukte pogingen die werden aangewend om voor Da Costa een professoraat te verwerven, liepen vanwege verborgen tegenwerking op niets uit. Het op hem rustende stigma vanwege zijn confrontatie met de tijdgeest was, ondanks zijn begripvolle houding voor een latere ontwikkeling, niet weggenomen. Toen omstreeks 1835 de nood hoog was gestegen, werd op initiatief van

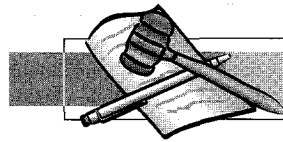
Willem van Hogendorp, die zich de situatie bijzonder aantrok, het zogenaamde Da Costa-fonds in het leven geroepen, waarin de vrienden hun bijdragen stortten. Alle hieruit voortvloeiende perikelen zijn door O.W. Dubois uitvoerig uit de doeken gedaan.

Tot aan zijn dood straalde Da Costa, getuige ook de inhoud van zijn veelvuldige correspondentie, zijn onverminderde liefde uit voor de 'in de grond miskenden Bilderdijk'. Het bewijs hiervan wordt bijvoorbeeld gevormd door uitgave van de *Dichtwerken van Bilderdijk* in veertien delen, die na onvermoeide arbeid kort voor zijn dood is tot stand gekomen. Deze werd gevolgd door de driedelige uitgave van diens vrouw Katharina Wilhelmina Bilderdijk. Zijn uitgave van Bilderdijks onvoltooide epos *De Ondergang der Eerste Wereld* diende bovendien nog 'een gedenkteken te zijn voor Bilderdijk als CHRISTENDICHTER.' Nog in 1859 verscheen een van zijn laatste publicaties, namelijk *De Mensch en de Dichter Bilderdijk*. Da Costa was het ook die als enige het woord voerde bij de begrafenis van Bilderdijk in de grote kerk van Haarlem. Een uitvoerige beschrijving hiervan hebben wij weer aan Willem de Clercq te danken. 'Het was Bilderdijk geweest', zo sprak Da Costa, 'die hem tot Christus gebracht had, wien, zeide hij, mijne vaders gekruisigd hebben.' De grote dichter en geleerde was als een 'arm en ellendig zondaar behouden.' Da Costa sprak alle aanwezigen aan 'als representerende het Nederlandsche volk.' En zijn laatste woorden waren 'de aanprijzing van de terugkeer tot den weg der Vaders.'

Aanprijzing van de terugkeer tot de weg der vaders! Deze dringende zaak heeft de rijk getalenteerde joodse dichter steeds voor ogen gestaan. Nederland moest zich, evenals het volk van Israël, bekeren door het geloof in de gekruisigde Christus tot de God der vaders. Ondanks alle moedbenemende omstandigheden was in de toekomstvisie van Da Costa de eindoverwinning niet onzeker.

Barneveld,

W. van der Zwaag.

Kerknieuws

Beroepen:

te Genemuiden:

ds. M. Karens te Werkendam;

te Ridderkerk-Slikkerveer:

ds. P. Mulder te Dordrecht.

Bedankt:

voor Hendrik-Ido-Ambacht:

ds. W.J. Karels te Hardinxveld-Giessendam;

voor Meliskerke:

ds. J. Schipper te 's-Gravenpolder;

voor Urk:

ds. C. Neele te Aagtekerke;

voor Vlissingen:

ds. C.G. Vreugdenhil te Groningen

PARTICULIERE SYNODE OOST

Op D.V. donderdag 5 juni a.s. zal de Particuliere Synode Oost van de Gereformeerde Gemeenten in vergadering bijeenkomen in de trouwzaal van de Gereformeerde Gemeente van Rijssen-Noord, Molenstalweg

19. Deze vergadering vangt aan om 10.00 uur.

Op D.V. woensdag 4 juni zal in verband hiermee een bidstond worden gehouden in het kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente te Terwolde-De Vecht, Avernoordseweg 32. In deze dienst zal de preses van de vorige Synode, ds. L. Blok van Ermelo voorgaan. De dienst vangt aan om 19.30 uur.

Namens de kerkenraad van de roepende kerk, Terwolde-De Vecht,

ds. D.W. Tuinier, preses

A.H. Keurhorst, scriba

KERKELIJK JAARBOEK GEMEENTE KAMPERLAND

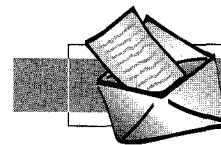
Vanaf heden is de scriba:

Ouderling P. Boogaard

Noordstraat 7

4493 AE Kamperland

Tel./Fax 0113-373785 (blz. 182)

Berichten

KONINKLIJKE ONDERSCHIEDINGEN

• Op dinsdag 29 april heeft een lid van onze Gemeente te Lisse, de heer **P. Balkenende** uit handen van burgemeester mevrouw C. Langelaar van Lisse een koninklijke onderscheiding ontvangen.

Hij heeft gedurende vele jaren diverse bestuursfuncties bekleed en zich jaren actief ingezet o.a. op het gebied van de kerk, onderwijs, kankerbestrijding, Woord en Daad enz. Ook is hij een aantal jaren SGP-raadslid geweest in Lisse. Hij is benoemd tot lid in de orde van Oranje-Nassau.

• Op zaterdag 12 april jl. is onze herder en leraar **ds. M. Golverdingen** door Hare Majesteit de Koningin benoemd tot *Ridder in de Orde van*

Oranje Nassau.

De burgemeester van Boskoop, de heer Rijdsdijk, spelde bij een geheel verraste dominee de versierselen op die bij de ridderorde behoren.

De plechtigheid vond plaats aan het einde van de jaarvergadering van de Vereniging Gereformeerd Schoolonderwijs (VGS), waar ds. Golverdingen 22 jaar als voorzitter aan verbonden is geweest.

Burgemeester Rijdsdijk memoreerde het werk dat onze herder en leraar in de achter ons liggende jaren verricht heeft op het terrein van school en kerk, als ook de boeken en artikelen die hij in dit verband geschreven heeft.

Bij deze gelegenheid waren er door het bestuur van de VGS verschillende uitgenodigd.

De dominee waardeerde in zijn dankwoord de onderscheiding die

hij van de Koningin ontvangen heeft. Hij wees echter van zichzelf af, omdat de gezondheid, de krachten en de mogelijkheden om dit werk te doen van de Heere ontvangen zijn. Daarom komt Hem in de eerste plaats de eer en de erkenning toe.

In zijn slotwoord wees de scheidende voorzitter de vergadering erop dat het ten diepste in dit leven – in de kerk en in de school, maar ook in de samenleving – gaat om de beoefening van de vreze des Heeren. Dat is ook zijn drijfveer geweest (en nog) om in kerk, school en samenleving actief te zijn. Wij vinden dit, naast vele andere plaatsen in Gods Woord, treffend verwoord in Ps. 146 vers 10: "De HEERE zal in eeuwigheid regeren; uw God, o Sion! is van geslacht tot geslacht. Hallelujah!"

In onze gelukwens betrekken wij ook mevrouw Golverdingen die op de achtergrond een ondersteunende en stimulerende kracht geweest was en is. En de kinderen die hun vader vaak moesten afstaan voor het werk in kerk en maatschappij.

Wij spreken de wens dat onze dominee nog vele jaren deze onderscheiding in gezondheid mag dragen, samen met zijn vrouw in het midden van onze gemeente en in de kring van de gemeenten die hem lief en dierbaar zijn.

Voor hem en ons is de grootste onderscheiding die wij mogen ontvangen vervat in de woorden van de Heere Jezus in Matt. 25 : 21: "Wel, gij goede en getrouwe dienstknecht over weinig zijt gij getrouw geweest: over veel zal ik u zetten; ga in, in de vreugde uws Heeren."

De kerkenraad van de Gereformeerde Gemeente van Boskoop.

• **Dhr. J. Valk**, lid van onze gemeente, is benoemd tot lid in de Orde van Oranje Nassau.

Hij heeft vele jaren deel uitgemaakt van onze kerkenraad en heeft ook zitting gehad in verschillende deputaatschappen, commissies en besturen.

Wij willen hem van harte feliciteren met deze onderscheiding en wensen hem, zijn vrouw, kinderen en kleinkinderen de alléén rijk makende zegen des Heeren toe.

De kerkenraad van Soest.

• Op dinsdag 29 april 2003 mocht dhr. P. Pors uit naam van Hare Majesteit Koningin Beatrix een

koninklijke onderscheiding ontvangen.

De heer Pors is al 46 jaar kerkorganist in de gemeente van Rotterdam-Zuid en Zoetermeer en verleende jarenlang medewerking aan verschillende koren in de gemeente van Zoetermeer.

Wij feliciteren hem met deze onderscheiding en wensen hem nog vele gezegende jaren toe waarbij hij zijn talenten mag gebruiken in de eredienst.

De kerkenraad van Zoetermeer.

EVANGELISATIE

De commissie Allochtonen van het deputaatschap voor Evangelisatie organiseert de jaarlijkse: **Toerustingsdag Allochtonenwerk.**

Op deze toerustingsbijeenkomst zal hierop ingegaan worden aan de hand van twee lezingen:

1. Is Isa Jezus?

drs. J.J. Grandia

2. Van Isa naar Jezus

dhr. Iz. van Rijssel

Na de lezingen is er een forum o.l.v. ds. C. Sonneveld.

Plaats: kerkgebouw Geref. Gemeente, Ronsseweg 1, Gouda.

Datum: D.V. zaterdag 14 juni.

Tijd: 9.30-12.30 uur.

Voor opgave en inlichtingen: tel. 078-6824533.

ORGEL EN SAMENZANG-AVOND THOLEN

Op D.V. zaterdag 31 mei zal in de Grote Kerk van Tholen een orgel- en samenzangavond worden gehouden. Deze avond is ten bate van het Van Oeckelenorgel 1841 voor de nieuwe kerk van de Gereformeerde Gemeente van Tholen.

De leiding van de avond heeft ds. C. de Jongste.

De aanvang van deze avond is 20.00 uur. De toegang is vrij en er zal gecollecteerd worden voor het orgelfonds.

DEPUTAATSCHAP VOOR DE EVANGELISATIE

Voor de heilsfeiten Hemelvaart en Pinksteren kunt u bij het deputaatschap evangelisatie, de volgende folders bestellen:

"Een wolk nam Hem weg"

"Wat moeten we doen"

"Nieuw leven – Het wonder van Pinksteren"

De prijs bedraagt € 0,06 per stuk.

Besteladres deponhouder:

Dhr. A.E. Schouten,
St. Francisbaai 38
2904 AD Capelle a/d IJssel.
Tel./fax: 010 - 450 59 95
e-mail:

a.e.schouten-evang.gg@rdnet.nl

Een eigen opdruk op de achterzijde is mogelijk van € 70,00 voor 1000 exemplaren, per 1000 exemplaren meer telkens € 17,50 extra. Gezien de korte termijn is opdruk van de folder voor Hemelvaart niet meer mogelijk. Voor eventuele opdruk van de Pinksterfolder dient u vooraf te overleggen. Bestellingen dienen dus omgaand schriftelijk te worden gedaan.

VERKOPING IN MIDDELHARNIS

D.V. 14 juni is er een verkoping op het terrein van de prins Maurits-scholengemeenschap aan de koningin Julianaweg t.b.v. de verbouwing van de kerk van de Gereformeerde gemeente. De openingstijd is van 09.30 uur tot 15.00 uur.

De activiteiten commissie

TRADITIONELE DATHEEN SAMENZANGAVOND

TE KAMPEN

Op D.V. Hemelvaartsdag, donderdag 29 mei a.s. organiseert stichting "Musica Sacra" de traditionele Datheen samenzangavond in de Bovenkerk te Kampen. Het programma zal, zoals gebruikelijk, bestaan uit het gemeenschappelijk zingen van eeuwenoude psalmen naar de berijming van Petrus Datheen. De collecte die zal worden gehouden is bestemd voor het Deputaatschap voor Israël.

De meditatie wordt verzorgd door ds. C. Hoogerland uit Drachten.

Pieter Heykoop bespeelt het orgel.

De toegang is vrij. Jong en oud hartelijk welkom. Aanvang: 19.30 uur.

FIETSTOCHT OP DE VELUWE

Voor het vijfde achtereenvolgende jaar organiseert de J.V. van Beekbergen een fietstocht op de Veluwe ten bate van het evangelisatiewerk van de Gereformeerde Gemeenten te Amsterdam, en wel op D.V. zaterdag 14 juni a.s. De start is weer vanaf het parkeerterrein van uitgeverij Wegener te Apeldoorn (naast het RD). Er is een nieuwe route uitgezet over de heide en door de bossen.

Het inschrijfgeld bedraagt € 3,00

met een maximum van € 12,50 per gezin.

Huurt u liever een fiets, dan dat u die zelf meeneemt? Ook dat is mogelijk. U meldt zich aan bij onderstaande contactpersoon, waarna voor u een fiets wordt gereserveerd voor het bedrag van slechts € 6,50.

Vanaf het begin tot het einde van de route kunt u genieten van de natuur. Schrijf u voor donderdag 12 juni a.s. in bij: A. van 't Zelfde te Ugchelen (055-542 81 17) tevens fax of K. van Vliet te Beekbergen (055-506 29 15). U kunt zich ook aanmelden via e-mail op fietstocht@rdnet.nl.

GEMEENTE WERKENDAM

Ten bate van de verbouwing van de kerk is er een CD opgenomen. De titel is: "Uw lof word' eens alom

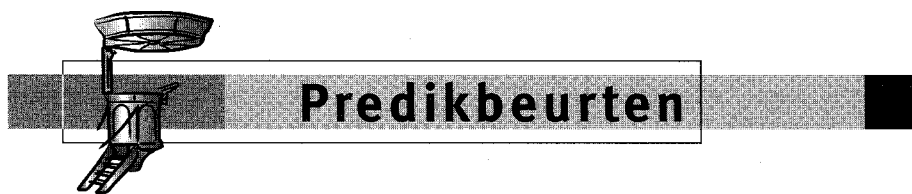
gehoord." Op de CD worden bewerkingen over psalmen, gezangen en klassieke werken gespeeld.

U kunt deze CD telefonisch bestellen voor maar € 10,- (excl. verzendkosten) bij: Reinier Korver 0183-500506 b.g.g. 0183 - 504873 of 0183 - 504927.

PSALMENAVOND IN VEENENDAAL

Op D.V. 24 mei zal Peter Eilander een psalmenavond verzorgen in de Adventkerk, Vijftien Morgen 51 in Veenendaal. Aanvang 19:30 uur. Op het programma staan samenzang, improvisaties, literatuur en koraalbewerkingen. De opening wordt verzorgd door ouderling G. van den Berg. De toegang is gratis, er zal een collecte voor het Deputaatschap voor Israël gehouden worden.

18.30 uur ds. Van Dieren; Middelburg-Zuid 9.30 en 14.00 en 18.30 uur leesdienst; Middelharnis 9.30 en 18.00 uur leesdienst; Mijdrecht 15.00 uur stud. De Heer; Moerkapelle 9.30 en 19.00 uur ds. Boogaard; Naaldwijk 9.30 en 15.30 uur ds. Vermeij; Nieuw Beijerland 9.30 en 18.00 uur leesdienst; Nieuwdorp 14.30 uur ds. Tanis; Nieuwer ter Aa 19.00 uur ds. L. Blok; Nieuwerkerk Zld 9.30 en 15.30 uur leesdienst; Nisse 14.30 uur ds. Schipper; Nunspeet 9.30 en 15.00 uur (H.D.) ds. Schreuder; Oosterend-Textel 10.00 en 18.00 uur leesdienst; Oosterland 10.00 en 18.30 uur ds. Gunst; Oostkapelle 9.30 uur (H.A.) en 15.00 uur ds. A.B. van der Heiden; Opheusden 10.00 en 18.30 uur ds. J. Karens; Oud Beijerland 9.30 en 18.00 uur leesdienst; Oudemirdum 9.30 uur (H.A.) en 14.30 uur ds. Hoogerland; Poortugaal 18.00 uur ds. Van Aalst; Puttershoek 18.30 uur ds. Van Gelder; Rhenen 10.00 en 17.30 uur leesdienst; Ridderkerk 9.30 uur (H.A.) en 17.00 uur ds. De Wit; Ridderkerk-Slikkerveer 9.30 en 17.00 uur ds. Mijnders; Rijssen-Noord 9.30 en 14.30 en 18.30 uur leesdienst; Rijssen-West 9.30 uur ds. Mol en 18.30 uur stud. G. Beens; Rijssen-Zuid 9.30 en 14.30 en 18.30 uur leesdienst; Rilland-Bath 14.00 uur ds. Verschuure; Rotterdam-Alexanderpolder 10.00 uur ds. Paul en 14.30 uur ds. Silfhout; Rotterdam-Centrum 10.00 en 16.30 uur ds. Schot; Rotterdam-IJsselmonde 18.30 uur ds. Van Boven; Rotterdam-Zuid 19.00 uur ds. Schot; Rotterdam-Zuidwijk 10.00 uur ds. Baaijens en 19.15 uur ds. Van der Net; Scherpenisse 9.30 en 18.30 uur ds. Brugge en 14.30 uur leesdienst; Scherpenzeel 10.00 en 18.30 uur ds. Hakvoort; Scheveningen 10.00 en 17.00 uur leesdienst; Soest 19.00 uur ds. Visscher; Spijkenisse 10.00 en 15.30 uur stud. Bakker; Sprang Capelle 15.00 uur ds. W.J. Karels; Stad a/h Haringvliet 10.00 en 18.30 uur ds. Veenendaal; Terneuzen 10.00 en 15.30 uur ds. C. Harinck; Terwolde-De Vecht 9.30 uur leesdienst en 14.30 uur ds. Tuinier; Tholen 10.00, 14.30 en 18.30 uur leesdienst; Tricht-Geldermalsen 10.00 en 18.30 uur ds. Hogchem; Uddel 10.00 en 18.30 uur ds. Mouw; Urk 10.00 en 17.00 uur (H.D.) ds. Van Krimpen; Utrecht 10.00 en 16.00 uur ds. L. Blok; Veen 9.30 en 18.00 uur leesdienst; Veenendaal 9.30 en 17.00 uur ds. Sonneveld; Vlaardingen 10.00 uur ds. Van Aalst en 16.30 uur ds. Baaijens; Waarde 9.30 en 18.00 uur ds. Hofman en 14.00 uur leesdienst; Waardenburg 10.00 en 18.30 uur leesdienst; Wageningen 10.00 en 18.30 uur ds. F. Mulder; Werkendam 11.15 en 18.30 uur leesdienst (in de Geref. Kerk); Westkapelle 18.30 uur ds. A.B. van der Heiden; Wierden 9.30 en 15.00 uur stud. G. Beens; Woerden 10.00 en 18.30 uur leesdienst; Yerseke 9.30 en 14.00 uur leesdienst en 18.00 uur ds. Van der Poel; Zaandam 19.00 uur ds. W. Harinck; Zeist 10.00 uur (H.A.) en 18.30 uur ds. Van Eckeveld; Zoetermeer 10.00

ZONDAG 25 MEI 2003

Aagtekerke 9.30 en 19.00 uur ds. Neele en 14.30 uur leesdienst; Aalburg 9.30 en 18.00 uur ds. J. de Pater; Aalst 14.30 uur ds. J. de Pater; Alblasserdam 9.30 en 16.30 uur ds. B. van der Heiden; Alphen a/d Rijn 10.00 en 16.00 uur ds. Golverdingen; Amersfoort 9.30 en 16.30 uur ds. Visscher; Amsterdam-Noord (Melkweg 16) 10.00 uur (H.A.) en 16.30 uur ds. W. Harinck (bev. ambtsdr.); Apeldoorn 10.00 en 16.00 uur leesdienst; Arnhem 10.00 en 16.00 uur ds. Kattenberg; Barneveld 9.30 en 19.00 uur leesdienst; Beekbergen 10.00 en 19.00 uur ds. Tuinier; Benthuizen 9.30 en 16.00 uur ds. Van Gelder; Berkenwoude 14.30 uur ds. Zippro; Bodegraven 10.00 uur (H.D.) ds. Bac en 16.30 uur ds. Paul; Boskoop 9.30 en 16.30 uur leesdienst; Brakel 10.00 en 18.00 uur stud. G. Pater; Breda 18.30 uur ds. M. Karens; Capelle a/d IJssel-Middelwatering 10.00 en 16.30 uur ds. Silfhout; Capelle a/d IJssel-West 10.00 en 17.00 uur ds. Moerkerken; De Valk-Wekerom 9.30 en 19.00 uur leesdienst; Deventer 10.00 uur (H.A.) en 18.00 uur ds. Kleppe; Dinteloord 15.00 uur ds. Brugge; Dirksland 15.00 uur ds. Veenendaal; Doetinchem 11.15 en 15.30 uur leesdienst (Meesterstraat 2); Dordrecht 10.00 en 17.00 uur ds. P. Mulder; Drachten 9.30 en 19.00 uur leesdienst; Eindhoven 10.00 uur (H.A.) en

15.30 uur ds. M. Karens; Elspeet 10.00 en 18.30 uur leesdienst; Emmeloord 18.30 uur ds. Vreugdenhil; Ermelo 9.30 en 18.30 uur leesdienst; Genemuiden 9.30 en 15.30 uur ds. Mondria; Goes 9.30 en 18.00 uur ds. Moens en 14.00 uur leesdienst; Gorinchem 10.00 uur (H.A.) en 16.00 uur ds. Melis; Gouda 9.30 en 16.30 uur leesdienst; 's-Gravenhage 10.00 en 16.30 uur ds. Driessen; 's-Gravenpolder 9.30 en 18.00 uur ds. Schipper en 14.00 uur leesdienst; 's-Gravenzande 19.00 uur ds. Vermeij; Groningen 9.30 en 15.30 uur ds. Vreugdenhil; Haarlem 19.00 uur stud. Terlouw; Hardinxveld-Giessendam 9.30 en 18.00 uur leesdienst; Hendrik-Ido-Ambacht 10.00 en 16.00 uur ds. Van Boven; Hilversum 10.00 en 18.00 uur stud. De Heer; Hoogvliet 18.00 uur stud. Bakker; Houten 11.00 en 16.30 uur ds. Van der Net; Kampen 9.30 en 15.00 uur ds. Meeuse; Kapelle-Biezelingse 9.30 en 18.00 uur ds. Tanis en 14.00 uur leesdienst; Klaaswaal 10.00 en 18.00 uur leesdienst; Kootwijkerbroek 10.00 en 19.00 uur ds. Verweij; Kortgene 14.30 uur ds. Moens; Krabbendijke 9.30, 14.00 en 18.00 uur leesdienst; Krimpen a/d IJssel 10.00 en 16.30 uur leesdienst; Leiderdorp 10.00 en 16.30 uur ds. Clements; Lelystad 18.45 uur ds. Kattenberg; Lisse 10.00 en 15.30 uur stud. Terlouw; Meeuwen 9.30 uur (H.A.) en 18.00 uur ds. W.J. Karels; Melissant 10.00 en 18.00 uur ds. P. Blok; Middelburg-Centrum 9.30 en 14.00 en

uur (H.A.) en 18.30 uur ds. Zippro; Zwijndrecht 14.30 uur ds. P. Mulder (openb. bel.); Zwolle 9.30 en 15.00 uur ds. J. Beens.

DINSDAG 27 MEI 2003

Oppendoes 19.30 uur ds. Driessen; Scherpenzeel 14.30 uur ds. F. Mulder (huw. bev.).

WOENSDAG 28 MEI 2003 (HEMELVAARTSDIENSTEN)

Breda 19.30 uur ds. M. Karens; Deventer 18.30 uur stud. G. Beens; Eindhoven 19.30 uur ds. J. Karens; Haarlem 19.30 uur ds. Zippro; Hellevoetsluis 19.30 uur ds. Schot; Naaldwijk 19.45 uur ds. De Wit; Nijkerk 19.30 uur ds. Hogchem; Oostburg 19.30 uur ds. Neele; Poederoyen 19.30 uur ds. Mondria; Ridderkerk-Slikkerveer 19.30 uur ds. Van Krimpen; Rilland-Bath 19.30 uur ds. Silfhout; Sint Philipsland 19.30 uur ds. Verweij; Spijkenisse 19.45 uur ds. Van der Net; Stad a/h Haringvliet 19.30 uur ds. Sonneveld; Utrecht 20.00 uur ds. B. van der Heiden; Vlissingen 19.30 uur ds. P. Mulder; Wierden 19.30 uur ds. Hakvoort.

DONDERDAG 29 MEI 2003 (HEMELVAARTSDAG)

Aagtekerke 9.30 uur ds. Neele; Aalburg 9.30 uur ds. J. de Pater; Alblasterdam 9.30 uur ds. B. van der Heiden; Amersfoort 9.30 uur ds. Visscher; Apeldoorn 9.00 uur ds. Meeuse; Arnhem 9.30 uur ds. Kattenberg; Barneveld 9.30 uur ds. Hogchem; Bodegraven 10.00 uur ds. Bac; Boskoop 9.30 uur ds. Golverdingen; Brakel 11.15 uur ds. W.J. Karels; Capelle a/d IJssel-Middelwatering 9.00 uur ds. Silfhout; Capelle a/d IJssel-West 19.45 uur ds. Moerkerken; De Valk-Wekerom 9.30 uur ds. Van Boven; Doetinchem 11.00 uur leesdienst (Meestersstraat 2); Dordrecht 9.30 uur ds. P. Mulder; Drachten 9.30 uur ds. Hoogerland; Elspeet 10.00 uur ds. Vermeij; Ermelo 9.30 uur ds. L. Blok; Genemuiden 19.30 uur ds. F. Mulder (openb. bel.); Goes 9.00 uur ds. Moens; Gouda 9.30 uur ds. Clements; 's-Gravenhage 9.00 uur ds. Driessen; 's-Gravenpolder 9.30 uur ds. Schipper; Hardinxveld-Giessendam 9.00 uur ds. W.J. Karels; Hendrik-Ido-Ambacht 9.00 uur stud. De Heer; Hoogvliet 11.00 uur ds. Silfhout; Houten 11.00 uur ds. Van der Net; Kampen 9.30 uur ds. Kleppe; Kapelle-Biezeling 9.30 uur ds. Tanis; Klaaswaal 9.30 uur ds. Van Aalst; Kootwijkerbroek 10.00 uur ds. P. Blok; Krabbendijke 9.30 uur leesdienst; Krimpen a/d IJssel 9.00 uur ds. Schot; Leerdam 9.00 uur stud. Bakker; Leiderdorp 10.00 uur ds. Bac; Middelburg-Zuid 9.00 uur ds. Van Gelder; Middelharnis 9.30 uur ds. J.

Karels; Moerkapelle 9.30 uur ds. Paul; Nieuw Beijerland 9.30 uur ds. De Wit; Nieuwdorp 11.00 uur ds. Van Gelder (openb. bel.); Nieuwer ter Aa 11.00 uur ds. W. Harinck; Nunspeet 9.30 uur stud. G. Beens; Oosterend-Texel 10.00 uur ds. Van Dijk; Oosterland 9.00 uur ds. Hakvoort; Oostkapelle 9.30 uur ds. A.B. van der Heiden; Opheusden 10.00 uur ds. J. Karens; Oud Beijerland 9.30 uur ds. Van Krimpen; Oudemirdum 19.00 uur ds. Van Boven; Puttershoek 11.30 uur ds. P. Mulder; Rhenen 10.00 uur ds. Veenendaal; Ridderkerk 9.30 uur ds. Mijnders; Rijssen-Noord 9.00 uur ds. Van Dieren; Rijssen-West 9.00 uur ds. Mol; Rijssen-Zuid 9.00 uur ds. Schreuder; Rotterdam-Centrum 9.30 uur ds. Mijnders; Rotterdam-IJsselmonde 9.30 uur stud. Terlouw; Scherpenisse 9.00 uur ds. Brugge; Scheveningen 10.00 uur ds. Zippro; Sint Annaland 11.00 uur ds. Brugge; Soest 11.15 uur ds. Sonneveld; Stolwijk 11.00 uur ds. Schot; Terneuzen 10.00 uur ds. C. Harinck; Terwolde-De Vecht 9.30 uur ds. Tuinier; Tholen 10.00 uur ds. De Jongste; Tricht-Geldermalsen 9.00 uur stud. G. Pater; Uddel 10.00 uur ds. Mouw; Urk 10.00 en 16.00 uur ds. J. Beens; Veen 9.30 uur ds. Melis; Veenendaal 9.00 uur ds. Sonneveld; Vlaardingen 10.00 uur ds. Baaijens; Waarde 9.30 uur ds. Hofman; Waardenburg 9.30 uur ds. Mondria; Wageningen 10.00 uur ds. F. Mulder; Werkendam 11.15 uur ds. M. Karens (in de Geref. Kerk); Woerden 9.00 uur ds. W. Harinck; Wolphaartsdijk 11.00 uur ds. Moens; Yerseke 9.30 uur ds. Verweij; Zeist 10.00 uur ds. Van Ekeveld; Zwijndrecht 11.00 uur stud. De Heer.

EVANGELISATIESAMENKOMSTEN

Alkmaar:

Kerkgebouw 't Wuiwer 2-a, Oudorp NH, gem. Alkmaar; diensten iedere zondag om 10.00 en 17.00 uur. Op 25 mei 's morgens leesdienst en 's middags evangelist J. Krijgsman. Donderdag 29 mei (hemelvaartsdag) 10.00 uur evangelist G. Baan.

Amsterdam:

Evangelist J. Krijgsman; Bij Simon de Looier, Looiersgracht 70. Dienst zondag

25 mei om 10.30 uur ouderling K. Brandeman. Donderdag 29 mei (hemelvaartsdag) 10.30 uur evangelist J. Krijgsman. Bijbelcursussen elke dinsdag vanaf 18.30 uur.

Dagje Amsterdam? Kom dan ook eens naar Simon de Looier. Hartelijk welkom op dinsdag t/m zaterdag van 10.00 tot 16.00 uur!

Emmen:

Evangelist C. van Drunen; kerkgebouw Prinsesselaan 6-I te Emmen; diensten iedere zondag om 9.30 en 15.30 uur.

Leeuwarden:

Evangelist G. van de Breevaart; Kerk van de Zevende Dags Adventisten, Eeskwerd 1. Diensten zondag 25 mei 9.30 en 16.00 uur evangelist G. Baan.

Merksem:

Evangelist J. Witte; Prot. Kerk, Oude Barreelei 64; diensten iedere zondag om 10.00 en 17.00 uur.

Tilburg:

Kerkgebouw Offenbachstraat 105-107. Diensten iedere zondag om 10.00 en 17.00 uur evangelist H.J. van den Boogaart. Donderdag 29 mei (hemelvaartsdag) 10.00 uur evangelist H.J. van den Boogaart.

U bent hartelijk welkom in de BIJBEL-winkel van dinsdag-zaterdag, tussen 10.00 en 17.00 uur. Offenbachstraat 107.

0800-0222334

uisterlijn

telefonische dienstverlening Gereformeerde Gemeente

Heb je niemand?..?

Voor jongeren en ouderen een horend oor!!!

U kunt ons bellen:

- op maandag-, donderdag- en vrijdagavond van 19.00 - 22.30 uur;
- op dinsdagmorgen van 09.00 - 12.00 uur;
- op woensdag- en zaterdagmiddag van 13.30 - 17.00 uur.

Advertenties

AVONDMAAL-SERVIEZEN

Uit voorraad of naar tekening.

Schoonhovens Silverhuys B.V.

Postbus 35, 2870 AA Schoonhoven,
Telefoon 0182 - 382614.

TE HUUR: Veluwe, mooi 4-pers. vak. huisje. Vrij week 23, 25, 26 en 27 en na augustus. Zondag in ere houdend. €150,- + energie.
fam. Van As 055 - 312 17 49

*"Gedenkt uw voorgangers, die u het Woord Gods gesproken hebben;
en volgt hun geloof na, aanschouwende de uitkomst hunner wandel."*
Hebr. 13:7

De kerkenraad van de Gereformeerde Gemeente te De Valk-Wekerom geeft met droefheid kennis dat de Heere tot Zich heeft genomen onze geliefde oud-herder en leraar

DS. W. HAGE

Van april 1986 tot december 1989 heeft hij de gemeente in alle liefde en getrouwheid mogen dienen. Sterke de Heere de familiebetrekkingen en heilige deze roepstem aan ons aller harten.

Namens de kerkenraad:
Ds. B.J. van Boven, preses
H. v.d. Goor, scriba

De Valk-Wekerom, 8 mei 2003

*Dan ga ik op tot Gods altaren,
tot God, mijn God, de bron van vreugd;
dan zal ik juichend stem en snaren
ten roem van Zijne goedheid paren,
die na kortstondig ongeneugt'
mij eindeloos verheugt.*

De kerkenraad van de Gereformeerde Gemeente te Rotterdam Zuidwijk-Pendrecht-Lombardijen deelt met grote droefheid mee dat de Heere op Zijn tijd heeft weggenomen zijn oud-ambtsbroeder

WILLEM VERHAGEN

in de leeftijd van 75 jaar.

In alle getrouwheid en met grote liefde heeft hij de gemeente vanaf de beginjaren met de aan hem geschonken gaven mogen dienen, 3,5 jaar als diaken en 38 jaar als ouderling.

De Heere gedenke zijn vrouw, kinderen en kleinkinderen in dit smartelijke verlies en heilige deze roepstem aan aller hart.

Namens de kerkenraad:
L. P. de Pater, preses
M. Kramer, scriba

Rotterdam, 13 mei 2003

Voor uw belangstelling en medeleven, zowel persoonlijk als schriftelijk ontvangen, na het overlijden van ons innig geliefd zoonje en broertje

Leendert Joost de Feijter Leon

zeggen wij u hartelijk dank.

Jos en Marylin de Feijter-Guiljam
Bram-Peter, Mariëlle, Joost,
Jessica, Marijn
Familie de Feijter
Familie Guiljam

Biervliet, mei 2003

BARNEVELDSE BEGRAFENISVERENIGING

Voor een eervolle, eenvoudige verzorging van begrafenissen in Barneveld en omstreken.

- geen CREMATIE
- eigen personeel
- vervoer van en naar alle plaatsen
- dag en nacht te ontbieden
- levering van grafstenen
- opgave van lidmaatschap

J. de Groot b.g.g.: G. de Groot
Barnseweg 87 J.H.D. Vermeulenstraat 5
3771 RN 3774 JW
Barneveld Kootwijkerbroek
Tel.: 0342-490728 Tel.: 0342-441812

Harkes Begravenissen

Berkenbroek 7
2811 NZ Reeuwijk
tel. 0182 - 30 04 23

Dag en nacht bereikbaar

*Wij verzorgen
alleen begravenissen*

KOSTER Begravenisonderneming

Voor uitvaartzorg in:

- ◆ Scherpenzeel
- ◆ Barneveld
- ◆ Veenendaal
- ◆ Kootwijkerbroek
- ◆ De Valk-Wekerom
- ◆ Amersfoort
- ◆ Renswoude
- ◆ Woudenberg

Geen crematies

Prinsenlaan 30
3925 BM Scherpenzeel

Tel. 033 277 0555

WESOTRONIC

GELUIDSINSTALLATIES
KERKTELEFONIE
RINGLEIDING

**Voor ieder oor
een zuiver geluid!**

Tevens uw leverancier voor:

- ✓ BRANDMELDINSTALLATIES
- ✓ ONTRUIMINGSINSTALLATIES
- ✓ BEVEILIGINGSSYSTEMEN
- ✓ TELEFONIE
- ✓ KLUUZEN

Bijdorplein 9-11
2992 LB BARENDRECHT
Telefoon 0180 - 621000
Fax 0180 - 615000

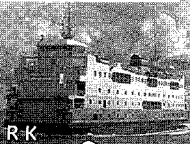
Gatvanweg 10b
8071 SC NUNSPEET
Telefoon 0541 - 271000
Fax 0541 - 271010

Rust en ruimte op Texel

Tot 4 juli en vanaf 15 augustus nog beschikbaar: ruim gelegen 6/8-pers.

bungalows (met wasm en 3 slaapk.) en 4/6-persoons stacaravans (2 sl.k. en douche). Veel speelruimte.

Bel voor de folder!

BIJENKORFWEG, OOSTEREND TEXEL
TELEFOON 0222-31 83 91

BUNGALOWPARK
De Verrassing

VAKANTIE VERBLIJF CANADA

Slaap-plaatsen voor vier tot zes personen, airco en dichtbij Norwich Ontario. Voor meer informatie tel. 001519 879-6878 Fax 001519 879-6319

Begrafenisverzorging Kina

Begravenissen in Capelle a/d IJssel e.o. D.W. Schipper, tel. 010-458 31 12. Wij verzorgen geen crematies.

Graag tot uw dienst...

Busreizen / vakantiewoningen en parken / hotels en pensions / dagtochten / koorreizen / verenigingsuitstapjes / schoolreizen / bedrijfsarrangementen

Alles uitstekend verzorgd - Vraag vrijblijvend informatie

Reizen / Hotels / Pensions / Vakantiewoningen

Kreijkes Vakantie Idee

Spoorslag 5 / Postbus 332 / 7460 AH Rijssen

Telefoon 0548-514188 / info@kreijkes.nl / www.kreijkes.nl

- Voor een waardige en stijlvolle verzorging van begravenissen, naar wens van de familie;
- Geen crematies;
- Opbaren met kistkoeling in het sterfhuis of in de voor u bekende aula's;
- Dag en nacht bereikbaar en overal te ontbieden; ook voor de verzorging van de overledene door een gediplomeerde verpleegster.

AL UW PERSOONLIJKE WENSEN WORDEN DOOR ONS IN ALLE RUST EN VERTROUWELIJK BEHARTIGD.

Begrafenisonderneming de Jongh

Kerkstraat 15a, 4181 AA Waardenburg
Tel. 0418-652039

Reepijzer 5
3371 JC Hardinxveld-Giessendam
Tel. 0184-611154

Voor een paar dagen of langer, gezelligheid en sfeer, **pension 'De Peel'**, gelegen in de mooie **Betuwe**, waar het gewoon goed is, Fam. Knuivers, Boveneindsestraat 14, 4041 EJ Kesteren, tel. 0488-481687

TE HUUR in Uddel: VAKANTIEWONING, 4 à 5 pers. in bos en heiderijke omg. om tot rust te komen. Incl. c.v., magnetron. Nog vrij wk. 19 t/m 25, 27, 28 en na wk. 32. Tel. 0577-401387.

KAMER TE HUUR omg. Kesteren

0344-643193 / 06-51651919

TE HUUR: ZOMERHUISJE, 2-4 pers. Rijssen. 0548-514108.

Slechte akoestiek in uw kerk?

Griffioen Akoestische Systemen zorgen gegarandeerd voor een uitstekende akoestiek met galm in elke kerk. Hierdoor wordt de gemeentezang voller en sprankelender en het orgel krijgt meer draagkracht en breedte! Ook onder galerijen worden de akoestische omstandigheden drastisch verbeterd.

Bouwkundige voorzieningen overbodig. Geen invloed op het directe geluid van uw geluidsinstallatie

Voor vrijblijvende informatie:

Griffioen

AKOESTISCHE SYSTEMEN

Staphorst,
Tel. 0511-444413, Fax 444108.

R HET AANBOD VAN GENADE

Drs. P.L. Rouwendal

Wat waren dr. Steenbloks bezwaren tegen het aanbod van genade?

Wat bedoelde hij met een voorwaardelijk aanbod?

Hoe functioneerde de noodzaak van ellendekennis in zijn prediking?

Kan men wel spreken van een algemeen aanbod van genade?

Dergelijke vragen worden in 'Het aanbod van genade' uitgebreid behandeld.

Dit boek biedt voor het eerst een totaaloverzicht van hetgeen Steenblok over roeping en aanbidding heeft geleerd. Tevens bevat het een onderzoek naar de wijze waarop binnen de grenzen van de gereformeerde theologie kan worden gesproken over een aanbod van genade.

- Aan hen die interesse hebben in deze voorname zaak biedt deze studie een heldere beschrijving van de visie van dr. Steenblok en van hoe binnen het kader van de gereformeerde traditie kan worden gesproken over 'het aanbod van genade'. Deze studie kan helpen om helder zicht te ontvangen op bepaalde ontwikkelingen en standpunten in het verleden.

Prijs: € 15,95

ISBN 90-807293-1-0

p.b. 209 blz.

De Rots

Stuur mij ex. van *Het aanbod van genade* à 15,95

Stationsstraat 138

Naam

7311 MJ Apeldoorn

Straat / nr

055-5786367

Postcode / Plaats

IN LIEFDEVOLLE HERINNERING...

Uw gedachten over een uniek gedenkteken geven wij gestalte in natuursteen. Vraag naar het fotoboek met vele voorbeelden.

Grafgedenktekens

Zandee & de Kuijper

Goes: Ronde Ringbaan-West
Telefoon (0113) 216555

Middelburg: Arnesteinweg 40
Telefoon (0118) 612579

Zoetermeer: Argonstraat 66
Industrieterrein Lansinghage
Telefoon (079) 3615010

Email: info@grafgedenktekens.nl

Voor info bel:
0416-692787
of
0184-630180

**Reformatorische Vereniging van
Ongewild Kinderloze Echtparen**

CANADA BEZOEKERS.

Wij hebben twee bej. woningen te huur in het bej. teh. van de Ger. Gem. te Norwich, Ont.
Inl. tel 001-519-424-9949

begrafenisverzorging T. den Hollander

Begravenissen in Vlaardingen, Rotterdam, Gouda, den Haag en omstreken.

Opbaarmogelijkheden in een door u gewenst uitvaartcentrum of thuis met koeling.

Geen crematies.

Dag en nacht bereikbaar.

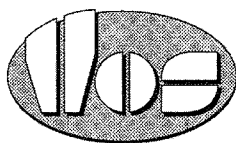

Mozartlaan 13
3131 ES Vlaardingen
Tel. 010 - 4600509

Van BOEKHANDEL & UITGEVERIJ Horssen bv

DORPSSTRAAT 100 - 3881 BE PUTTEN
Tel. 0341 36 22 77 Fax 0341 36 20 77

Statensbijbels - Huisbijbels - Kinderbijbels
Kerksbijbels (alles Statenvertaling)
Theologische werken - Dagboeken
Bijbel- en Catechismusverklaringen
Leesboeken voor jong en oud
Voordeelaanbiedingen
Tweedehands en Antiquarisch
Psalm- en Muziekboeken
Bladmuziek (noten en klavarskribo)
CD's en Musicassettes
Boeken- en CD-bonnen
Wens- en Gelegenheidskaarten

Vertrouwd verzorgd

Begrafenisverzorging Vos

- verzorgt begravenissen in alle plaatsen op de Veluwe en aangrenzende gebieden
- staat u terzijde met vertrouwde zorg en aandacht, ongeacht bij welk begrafenisfonds u bent aangesloten
- is dag en nacht te ontbieden en altijd bereikbaar
- houdt rekening met uw persoonlijke wensen
- verzorgt geen crematies

Begrafenisverzorging Vos Aardhuisweg 74, 3888 MG Uddel
Telefoon (0577) 40 16 89, Fax (0577) 40 10 27

Begrafenisverzorging Vos. Zorg met gepaste eerbied.

WONING TE HUUR omg. Kesteren
van 12-07-2003 t/m 08-08-2003. Max.
6 pers. 0344-643193 / 06-51651919

**Docente zoekt met spoed WOON-
RUIMTE** in Amersfoort of omg. Tel.
06-11258422.

Deputaatschap voor Israël organiseert studiedag over de 'bloedtekst'

Op DV **vrijdag 30 mei**, de dag na Hemelvaart, vindt een bijzondere bijeenkomst plaats. Het Deputaatschap voor Israël wil dan samen met u en jou nadenken over de zogenaamde bloedtekst uit Mattheüs 27: 'Zijn bloed *kome* over ons en onze kinderen' (vers 25).

Deze studie dag wordt, zoals gebruikelijk, gehouden in de kerk van de Gereformeerde Gemeente te Gouda aan de Ronsseweg 1-3. De bijeenkomst begint om 10.00 uur en is rond 16.00 uur afgelopen. Vanaf 09.30 uur is er ontvangst met koffie. In de pauze is er ruimschoots tijd voor ontmoeting.

Sprekers zijn:

- **Ds. C.J. Meeuse** (exegetische inleiding)
- **Ds. C. Sonneveld** (kerkhistorische terugblik)
- **Ouderling David Zadok uit Israël** (bijdrage vanuit Joods-christelijk perspectief)

De bijeenkomst wordt afgesloten met een forum-discussie onder leiding van **ds. W. Visscher**.

Veel belangstellenden gaven zich reeds op om deze dag mee te maken. Ook u/jij bent van harte welkom! Deelname kost 5 euro, te voldoen bij binnenkomst. Bij de prijs is een lunch inbegrepen.

Opgave voor deze dag bij het Deputaatschap voor Israël,
Postbus 400, 3440 AK Woerden,
tel. 0348-489929, fax 0348-483954
e-mail: dep-israel@cbgg.nl

